

Paradoxen en keuzes

DOOR HENK GALENKAMP

in het Finse onderwijsmodel

Al jaren blijkt uit internationaal onderzoek (PISA-onderzoeken) dat Finland een onderwijssysteem heeft ontwikkeld dat in de top drie staat wat betreft de opbrengsten ervan. 'Hoe doen ze dat?', is de vraag van menig beleidsambtenaar onderwijs, schoolleider en onderwijskundige in Nederland.

In januari 2013 was de Finse onderwijsspecialist Pasi Sahlberg, ter gelegenheid van het verschijnen van de Nederlandse vertaling van zijn boek 'Finnish Lessons' drie dagen in Nederland. Hij gaf drie Seminars, sprak met hoge ambtenaren op OCW, met Pabo-studenten, met de PO-Raad en gaf persconferenties. Hij verbaasde zijn gehoor met een aantal paradoxale uitspraken en fundamentele keuzes die in Finland gemaakt zijn.

Paradoxen

De belangrijkste paradox in het Finse onderwijsstelsel is te vatten in drie woorden: 'Less is more'. Doe minder en bereik meer.

Voorbeelden:

- In Finland heeft een 15-jarige over zijn gehele schoolloopbaan 2000 uur minder directe onderwijstijd genoten dan in Nederland, met veel betere resultaten. Er wordt in die kortere tijd meer geleerd.
- Speel meer, dan leer je meer. Kinderen gaan op 7-jarige leeftijd voor het eerst naar school. Tot die tijd zitten kinderen op voorschoolse voorzieningen. Jonge kinderen mogen spelen. Er wordt weinig huiswerk opgegeven.
- De onderwijsuitgaven zijn per hoofd van de bevolking lager dan in Nederland. Toch is het rendement ervan aanmerkelijk groter.
- In Finland kent men geen centrale door de overheid ingestelde inspectie. Toch zijn de resultaten van de leerlingen beter.
- Er wordt minder getoetst. Er is ook geen centrale toetsing, zoals bij ons de Cito-toetsing. Desondanks zijn de leerresultaten beter.
- In Finland is men er niet op uit om het beste onderwijssysteem ter wereld te creëren. Wat men wel wil is de beste onderwijsmogelijkheid voor leerlingen bieden. 'We want

to have a schoolsystem where everybody has an opportunity to succeed'. Vanuit die gedachte is echter wel een heel sterk onderwijssysteem ontstaan.

- De afstand tussen goede en minder goede presteerders is klein. Er worden maar weinig leerlingen naar speciaal onderwijs verwezen (wel krijgen veel leerlingen indien nodig een periode extra speciale hulp aangeboden). Zittenblijven komt nauwelijks voor. Leerlingen blijven bij elkaar in de klas.

Keuzes

Sahlberg hield zijn gehoor enkele fundamentele keuzemogelijkheden voor die voor een onderwijssysteem gemaakt kunnen worden. Hier tekent zich het verschil af tussen Finland en de VS en veel Europese landen.

• *Competition or collaboration?*

Is het onderwijssysteem gebaseerd (en ligt dus de focus van leraren, schoolleiders en overheid bij de benadering van leerlingen) op competitie of op samenwerking? Gaat het erom welke leerling of welke school het beste is? Of hoe leerlingen of scholen kunnen samenwerken om voor ieder de beste onderwijskansen te creëren? In Nederland wordt vaak gekozen voor competitie, denk aan 'Excellente Scholen'. In Finland staat samenwerking voorop. Zo is een kenmerk van het beroep van leerkracht en leraar in Finland, dat zij, samen met collega's of andere scholen, praktijkonderzoek doen om de effectiviteit van het onderwijs steeds verder te verbeteren.

• *Test-based accountability or trustbased responsibility?*

Ligt de nadruk op verantwoording door middel van testuitslagen of ben je als leraar en als school bereid om verantwoordelijkheid aan je leerlingen te geven, gebaseerd op vertrouwen? Ten diepste gaat het hier over de keuze tus-

sen bewijslast & controle of vertrouwen & autonomie. In het Finse systeem staan begrippen als moed, vertrouwen en eigenaarschap bovenaan, op alle niveaus: overheid, schoolleiders, leraren en leerlingen.

• **Standardization or customization?**

Gaat het in het onderwijs om objectieve criteria, om gestandaardiseerde tests en om landelijke normen? Of om maatwerk: iedere leerling datgene bieden dat hij nodig heeft om tot zijn eigen succes te komen? Finland heeft voor dit laatste gekozen. Curricula worden op school ontwikkeld, niet landelijk. Ook het afnemen van testen is een zaak van de school. Liever een presentatie in de klas waaruit het geleerde blijkt dan een MC-toets. In Nederland is onder invloed van overheidsbeleid een enorme toetsbatterij ontwikkeld die al op kleuterleeftijd begint.

• **Choice or equity?**

In Finland is de fundamentele keuze gemaakt om de nadruk te leggen op de gelijkwaardigheid en gelijke kansen op goed onderwijs voor iedere leerling. Er is minder keuzevrijheid voor ouders om hun kind naar een bepaalde school te sturen; hierdoor is het niet mogelijk dat er excellente scholen tegenover achterstandsscholen ontstaan. Iedere school heeft de verantwoordelijkheid het beste uit leerlingen te halen.

• **Human Capital (individualism) or Social Capital (collaboration)?**

Staat het vermogen en de competenties van het individu centraal of gaat het om wat mensen samen tot stand brengen? Een kenmerk van de Human Capital benadering is toenemende individualisering. Het gaat om wat het individu presteert. Bij Social Capital staan de relaties tussen mensen centraal, de opbrengsten komen voort uit wat men gezamenlijk presteert. Finland heeft voor haar onderwijssysteem voor het laatste gekozen.

Een persoonlijke vraag, in de pauze gesteld aan Pasi Sahlberg: 'Dus als ik het goed begrijp is ons systeem ten diepste gebaseerd is op angst en controle en dat van jullie op lef en vertrouwen?' Zijn antwoord: 'Ja, dat klopt'.

Dit speelt op alle niveaus, van het ministerie tot in de klas.

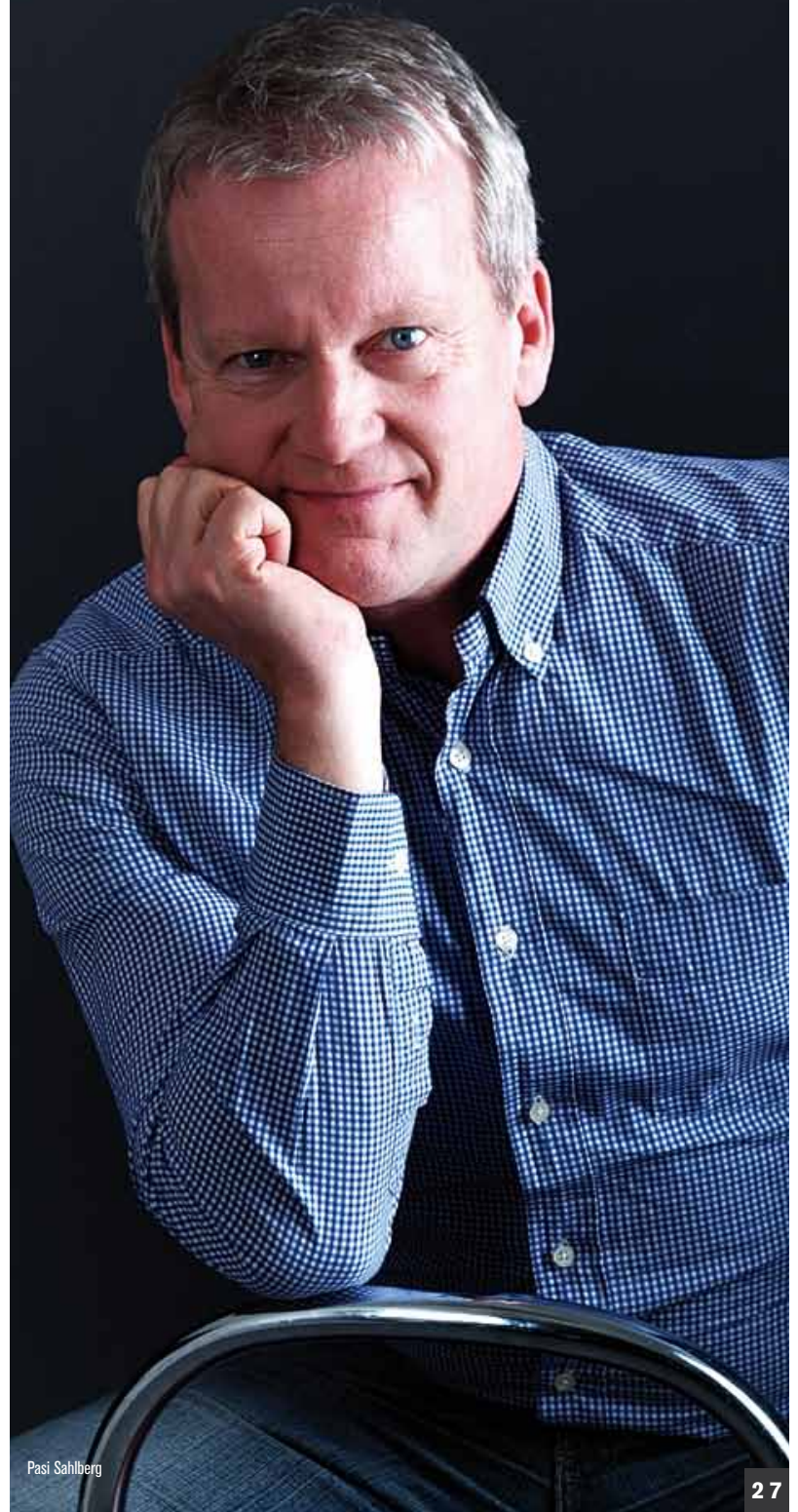
Adviezen aan Nederland

Sahlberg deed een belangrijke oproep aan het Nederlandse onderwijs: Kill the GERM. Germ is een Engels woord dat kiem of virus betekent. Hij zegt dus: 'Dood het virus dat het onderwijs verlamt en verstikt'.

Het virus dat hij bedoelt is een Global Education Reform Movement, afkorting GERM, een wereldwijde beweging die gekenmerkt wordt door vijf karakteristieken:

1. Standaardisering van onderwijs en bijbehorende testbatterijen.
2. Focus op kernthema's (zoals taal en rekenen).
3. De zoektocht naar risicoloze manieren om leerdoelen te behalen.
4. Het gebruik van zakelijke managementmodellen.
5. Een beleid om verantwoording af te leggen op basis van testuitslagen.

'Kill the GERM. Dood het virus dat het onderwijs verlamt en verstikt.'

Pasi Sahlberg

Zijn boodschap is helder: Stop met deze verderfelijke praktijken! Ze doden elke creativiteit, roepen angst op en een afrekencultuur. Leerlingen worden in een keurslijf geperst waaraan ze óf wel, óf niet voldoen. Leerlingen die slagen en leerlingen die falen. Bovendien proberen mensen eraan te

Tweets over Seminar Pasi Sahlberg Finnish Lessons, 17 januari 2013, Deurne

Nick van Deudekom (@nickvandeudekom) heeft getweet om 5:53 PM on wo, jan. 16, 2013: Belangrijkste les van #Pasi #finles : less is more. Minder tijd in de klas, minder standaardisatie, minder topdown denken in het onderwijs (<https://twitter.com/nickvandeudekom/status/291588877976756224>)

Annet Kil-Albersen (@AnnetKil) heeft getweet om 11:09 PM on wo, jan. 16, 2013: Finnish Lessons (NL) v Pasi Sahlberg gaat in op rol leerkracht & relatie onderwijs hervorming & sectoren vd samenleving <http://t.co/27oRkU8A>(<https://twitter.com/AnnetKil/status/291668647179608064>)

Hester IJsseling (@hesterij) heeft getweet om 6:47 PM on wo, jan. 16, 2013:#finles VS: competition, test-based accountability, standardization vs. Finland: collaboration, trust-based responsibility, customization. (<https://twitter.com/hesterij/status/291602571318145025>)

OBS De Kaap (@KaapDe) heeft getweet om 4:14 PM on wo, jan. 16, 2013:#Pasi Sahlberg. Interessante inspirerende bijeenkomst. Kill the germs! Een Finse les: minder competitie, meer samenwerking! (<https://twitter.com/KaapDe/status/291564186415284225>)

Jan Heijmans (@janh_hoe) heeft getweet om 3:06 PM on wo, jan. 16, 2013:#pasi quote The worst enemy of creativity is standardization. #finles #debrink #OMJS #kpz (https://twitter.com/janh_hoe/status/291547019309375488)

Jan Heijmans (@janh_hoe) heeft getweet om 2:18 PM on wo, jan. 16, 2013:#pasi quote Finland had its first educational refugees. People who came in for our public education. #finles #debrink #OMJS #kpz (https://twitter.com/janh_hoe/status/291534894830587904)

hetkind (@hetkind) heeft getweet om 1:38 PM on wo, jan. 16, 2013:RT @janh_hoe #pasi quote We don't allow any failure in our system. So there is no grade retention in Finland. #finles #debrink #OMJS #kpz (<https://twitter.com/hetkind/status/291524746506559488>)

Jan Heijmans (@janh_hoe) heeft getweet om 0:34 PM on wo, jan. 16, 2013:#Pasi quote accountability is the only thing that's left if responsibility is taken away. #finles #debrink #OMJS #kpz (https://twitter.com/janh_hoe/status/291508748332191744)

Henk Galenkamp (@GalenkampH) heeft getweet om 10:45 AM on do, jan. 17, 2013:#Pasi Sahlberg #finles we want to have a school system where everybody has an opportunity to succeed. Not: we want to be the best in world. (<https://twitter.com/GalenkampH/status/291843589825236992>)

Henk Galenkamp (@GalenkampH) heeft getweet om 7:33 PM on do, jan. 17, 2013:@pasi_sahlberg thank you for your clear explanation of what we all - so-mehow - already know. It needs courage and trust to change the system (<https://twitter.com/GalenkampH/status/291976621903183872>)

ontsnappen, leerlingen, leerkrachten, schooldirecteuren. Boycotstrategieën. Denk aan het te koop aanbieden van Citotoetsen op Markplaats.

In plaats daarvan: Vertrouw erop dat de scholen en de leerkrachten in staat zijn hun leerlingen datgene bij te brengen wat ze nodig hebben in onze samenleving. Dat ze in staat zijn via eigen onderzoek rendementen te verbeteren. Dat ze hun leerlingen inspireren het beste uit zichzelf te halen. Laat docenten bij elkaar in de klas kijken en elkaar feedback geven, om zo samen te ontwikkelen.

Sahlberg liet ook een waarschuwend geluid horen. 'Denk niet dat door het invoeren van één of enkele veranderingen het onderwijs beter wordt'. Wat nodig is, is een compleet samenhangende verandering van visie en van houding van iedere betrokkene, op alle niveaus. Finland heeft er vele jaren over gedaan om te komen waar ze nu staan: een van de landen met het meest effectieve onderwijsstelsel ter wereld. ●

Henk Galenkamp (1951) is consultant, trainer en coach in zijn eigen bedrijf Bureau Galenkamp&Schut. Hij schreef diverse onderwijsboeken waaronder 'Bang voor boos?' en 'Krachtige leraren, prachtig onderwijs'.